

انتخابات شوراهای شهر و روستا؛ شرایط ثبت نام، رد صلاحیت، اعتراض و تخلفات مهم

انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا یکی از مهم ترین انتخابات محلی است؛ زیرا اعضای شوراها در انتخاب شهردار و دهیار، نظارت بر عملکرد شهرداری و دهیاری، پیگیری مسائل عمرانی و خدماتی، و تصمیم گیری درباره امور محلی نقش مستقیم دارند.

به همین دلیل، داوطلبان انتخابات شوراها باید قبل از ثبت نام، با مهم ترین مقررات قانونی آشنا باشند؛ زیرا اشتباه در ثبت نام، نداشتن شرایط قانونی، استعفای خارج از مهلت، تبلیغات غیرمجاز یا بی توجهی به مهلت اعتراض می تواند باعث رد صلاحیت، حذف از انتخابات یا ایجاد مسئولیت قانونی شود.

این مقاله، مهم ترین نکات کاربردی انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا را بر اساس قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و دهیاران (با اصلاحات و الحاقات تا تاریخ ۱۴۰۳/۱۲/۱۹) بررسی می کند.

شرایط رأی دهندگان و داوطلبان

شرایط رأی دهندگان در انتخابات شوراها

بر اساس ماده ۳۶ قانون، رأی دهندگان باید تابعیت جمهوری اسلامی ایران داشته باشند، در روز رأی گیری حداقل ۱۸ سال تمام داشته باشند و حداقل یک سال در محل اخذ رأی سکونت کرده باشند. البته شهرهای بالای یکصد هزار نفر جمعیت از شرط سکونت یک ساله مستثنی هستند.

این شرط در روستاها و شهرهای کوچک اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا اگر شخصی بدون داشتن شرایط قانونی رأی دهد، ممکن است در بررسی شکایات انتخاباتی یا اعتبار آرا مورد توجه قرار گیرد.

شرایط داوطلبان انتخابات شورای شهر و روستا

مهم ترین شرایط داوطلبان در ماده ۳۷ قانون آمده است. داوطلب باید هنگام ثبت نام، تابعیت ایران، حداقل سن ۲۵ سال تمام، اعتقاد و التزام عملی به اسلام، اعتقاد و التزام عملی به نظام جمهوری اسلامی ایران و اصل ولایت مطلقه فقیه و وفاداری به قانون اساسی داشته باشد. اقلیت های دینی شناخته شده در قانون اساسی، به جای اسلام باید به اصول دین خود اعتقاد و التزام عملی داشته باشند.

شرط مدرک تحصیلی نیز بسیار مهم است:

- برای شورای روستاهای تا ۲۰۰ خانوار: سواد خواندن و نوشتن کافی است.

- برای شورای روستاهای بالای ۲۰۰ خانوار: مدرک دیپلم لازم است.

- برای شورای شهرهای تا ۲۰ هزار نفر جمعیت: حداقل مدرک فوق دیپلم یا معادل آن لازم است.

- برای شورای شهرهای بالای ۲۰ هزار نفر جمعیت: حداقل مدرک لیسانس یا معادل آن لازم است.

البته کسانی که سابقه یک دوره کامل عضویت اصلی شورا را دارند، اگر در همان حوزه انتخابیه نامزد شوند، از

شرط مدرک تحصیلی معاف هستند.

چه کسانی از داوطلب شدن محروم‌اند؟

ماده ۴۲ قانون، برخی اشخاص را از داوطلب شدن برای عضویت در شوراهای محروم کرده است؛ از جمله محکومان به برخی جرائم، اشخاص مشهور به فساد و متجاهر به فسق، قاچاقچیان مواد مخدر یا روانگردان، معتادان به این مواد، مجوران و برخی اشخاص دارای سابقه مؤثر قانونی.

در عمل، اگر داوطلبی با رد صلاحیت مواجه شود، باید دقیقاً بررسی کند که رد صلاحیت او بر اساس کدام بند قانونی اعلام شده و آیا دلیل و مدرک کافی برای آن وجود دارد یا خیر. رد صلاحیت نباید کلی، مبهم یا بدون استناد قانونی باشد.

مقررات و مراحل ثبت‌نام در انتخابات

مدارک مهم برای ثبت‌نام داوطلبان

داوطلبان مرد باید کارت پایان خدمت نظام وظیفه یا کارت معافیت دائم داشته باشند؛ مگر در مواردی که قانون برای متعهدین خدمت به دولت استثنای پیش‌بینی کرده است.

همچنین ارائه گواهی عدم سوءپیشینه الزامی است؛ مشروط بر اینکه از تاریخ صدور آن بیش از سه ماه نگذشته باشد. بنابراین داوطلبان نباید دریافت گواهی سوءپیشینه را به روزهای پایانی موکول کنند.

سلامت جسمانی و روانی داوطلب نیز در حدود مقرر قانونی، حسب مورد با گواهی پزشکی قانونی احراز می‌شود.

چه کسانی باید قبل از ثبت‌نام استعفا دهند؟

یکی از مهم‌ترین دلایل رد صلاحیت یا ایجاد ایراد در ثبت‌نام داوطلبان شوراهای، بی‌توجهی به ماده ۴۱ قانون است. بر اساس این ماده، برخی مقامات، مدیران، مسئولان و شاغلان به دلیل سمت یا شغل خود از داوطلب شدن محروم‌اند؛ مگر اینکه سه ماه قبل از ثبت‌نام از سمت خود استعفا داده و در آن سمت شاغل نباشند.

این حکم شامل گروه‌های مختلفی از مقامات ملی، مدیران استانی و شهرستانی، شهرداران، برخی مدیران شهرداری، دهیاران، مدیران شرکت‌ها و مؤسسات وابسته و سایر اشخاصی است که در قانون نام برده شده‌اند.

نکته مهم این است که در برخی موارد، صرف نوشتن استعفا کافی نیست. طبق تبصره ۲ ماده ۴۱، اگر استعفا طبق قوانین استخدامی یا تعهد خدمت نیاز به پذیرش داشته باشد، قبول استعفا شرط است و داوطلب باید هنگام ثبت‌نام، گواهی رسمی قبول استعفا و عدم اشتغال در سمت مربوط را ارائه کند.

ثبت‌نام هم‌زمان در چند حوزه ممنوع است

مطابق ماده ۴۳، هیچ داوطلبی نمی‌تواند هم‌زمان در بیش از یک حوزه انتخابیه ثبت‌نام کند. در صورت تخلف، نام او از فهرست داوطلبان حذف می‌شود و تا پایان همان دوره از داوطلب شدن در انتخابات شوراهای محروم خواهد شد. بنابراین انتخاب حوزه انتخابیه باید پیش از ثبت‌نام و با دقت انجام شود.

ثبت‌نام انتخابات شوراهای چگونه انجام می‌شود؟

بر اساس مواد ۶۰ و ۶۱ قانون، فرماندار یا بخشدار پس از اعلام شروع انتخابات، زمان ثبت نام داوطلبان را از طریق آگهی به اطلاع مردم می‌رساند. داوطلبان باید ظرف هفت روز از تاریخ انتشار دستور شروع ثبت نام، به سامانه الکترونیکی اعلام شده از سوی وزارت کشور مراجعه کنند، پرسش نامه مخصوص را تکمیل کنند، مدارک و گواهی‌ها را بارگذاری کنند و شناسه رهگیری بگیرند.

تبصره ۳ ماده ۶۱ بسیار مهم است: اگر داوطلب در موارد لازم مراجعه حضوری نکند، پرسش نامه را کامل نکند، مدارک را بارگذاری نکند یا شناسه رهگیری نگیرد، این وضعیت به منزله عدم ثبت نام است. بنابراین صرف ورود به سامانه کافی نیست؛ ثبت نام باید کامل شود و شناسه رهگیری دریافت گردد.

بررسی صلاحیت‌ها، اعتراض و شکایات

بررسی صلاحیت داوطلبان چگونه انجام می‌شود؟

بر اساس ماده ۶۲، اطلاعات داوطلبان برای بررسی سوابق به مراجع ذیصلاح مانند وزارت اطلاعات، سازمان اطلاعات سپاه، سازمان ثبت احوال، فرماندهی انتظامی و قوه قضائیه ارسال می‌شود. این مراجع باید ظرف ده روز پاسخ خود را به صورت مکتوب، مستدل و همراه با اسناد و مدارک ارسال کنند.

ماده ۶۳ نیز هیأت‌های اجرایی را مکلف کرده است که پس از دریافت نتیجه استعلام‌ها، ظرف چهارده روز به صلاحیت داوطلبان رسیدگی کنند و نتیجه را به صورت کتبی و رسمی به هیأت‌های نظارت متناظر ارسال نمایند. این نکته برای داوطلبان مهم است؛ زیرا اگر رد صلاحیت بر اساس گزارش مبهم، بدون سند یا خارج از شرایط قانونی باشد، می‌تواند در اعتراض مورد بررسی قرار گیرد.

محرمانه بودن بررسی سوابق داوطلبان

مطابق ماده ۶۵، بررسی سوابق داوطلبان باید محرمانه انجام شود و نباید موجب هتک حیثیت و آبروی افراد گردد. همچنین بررسی‌ها نباید از محدوده مواد قانونی مربوط به شرایط و محرومیت‌ها خارج شود. این موضوع به این معناست که رد صلاحیت یا بررسی صلاحیت نباید بهانه‌ای برای انتشار مطالب غیرمستند یا لطمه به آبروی داوطلبان باشد.

اعتراض به رد صلاحیت داوطلبان شوراها

ماده ۶۴ قانون، مسیر اعتراض به رد صلاحیت را مشخص کرده است:

• در انتخابات شورای روستا: اگر هیأت نظارت بخش صلاحیت داوطلب را رد کند، داوطلب می‌تواند ظرف چهار روز از تاریخ اعلام نظر، اعتراض خود را به هیأت نظارت شهرستان ارائه کند. هیأت نظارت شهرستان باید ظرف هفت روز پرونده را بررسی کند و نظر آن قطعی است.

• در انتخابات شورای شهر: اگر هیأت نظارت شهرستان صلاحیت داوطلب را رد کند، داوطلب می‌تواند ظرف چهار روز از تاریخ اعلام نظر، اعتراض خود را به هیأت نظارت استان ارائه کند. هیأت نظارت استان نیز ظرف هفت روز پرونده را بررسی می‌کند و نظر آن قطعی است.

بنابراین مهلت اعتراض به رد صلاحیت بسیار کوتاه است. داوطلبی که رد صلاحیت می‌شود، نباید زمان را از

دست بدهد و باید فوراً دلیل رد صلاحیت، مرجع صادرکننده نظر و مدارک دفاعی خود را بررسی کند.

شکایت از نتیجه انتخابات

اگر شخصی نسبت به نتیجه انتخابات اعتراض داشته باشد، باید به مهلت‌های کوتاه قانونی توجه کند. بر اساس مواد ۷۱ و ۷۲، در انتخابات شوراهای روستا و بخش، شکایت باید ظرف دو روز پس از اعلام نتیجه انتخابات به هیأت نظارت شهرستان ارسال شود. در انتخابات شورای شهر نیز شکایت باید ظرف دو روز پس از اعلام نتیجه به هیأت نظارت استان ارسال گردد. این مهلت کوتاه نشان می‌دهد که اعتراض به نتیجه انتخابات باید فوری، مستند و در مرجع صحیح مطرح شود.

جرائم و مقررات تبلیغات انتخاباتی

جرائم مهم انتخاباتی

ماده ۸۴ قانون، برخی رفتارها را جرم انتخاباتی دانسته است؛ از جمله خرید و فروش رأی، توزیع اقلام دارای منفعت برای رأی‌دهندگان، پرداخت کمک نقدی و غیرنقدی از زمان ثبت‌نام، تهدید یا تطمیع، رأی دادن با مدارک جعلی یا مدارک دیگران، رأی دادن بیش از یک بار، اخلاف در انتخابات، کم یا زیاد کردن آرا و بی‌طرف نبودن مجریان و ناظران انتخابات.

برای این رفتارها، علاوه بر مجازات قانونی، محرومیت از دو دوره داوطلبی در انتخابات شوراهای اسلامی کشور نیز پیش‌بینی شده است. بنابراین داوطلبان و ستادهای انتخاباتی باید از اقداماتی مانند خرید رأی، توزیع کالا، وعده‌های مالی، استفاده از نفوذ محلی یا دخالت در فرایند رأی‌گیری به شدت پرهیز کنند.

تبلیغات انتخاباتی از چه زمانی مجاز است؟

بر اساس ماده ۹۴، تبلیغات انتخاباتی نامزدهای شوراهای اسلامی شهر و روستا، هشت روز قبل از روز اخذ رأی آغاز می‌شود و تا بیست و چهار ساعت قبل از زمان اخذ رأی ادامه دارد.

تبلیغات خارج از این مهلت، تخلف محسوب می‌شود. همچنین قانون رفتارهایی مانند تبلیغ علیه داوطلبان، هتک حرمت، تهدید، انتشار مطالب خلاف واقع، دیوانه‌نویسی، استفاده از کاروان تبلیغاتی، وعده‌های خارج از حدود صلاحیت شورا و اقدامات مخل امنیت یا وحدت اجتماعی را ممنوع دانسته است.

استفاده از امکانات عمومی در تبلیغات ممنوع است

ماده ۹۵ قانون، استفاده از امکانات و اموال دستگاه‌ها برای فعالیت یا تبلیغات انتخاباتی را خارج از موارد مجاز ممنوع دانسته است. این موضوع برای داوطلبانی که به شهرداری، دهیاری، دستگاه‌های اجرایی یا نهادهای عمومی دسترسی دارند، بسیار مهم است.

استفاده از خودرو، ساختمان، امکانات اداری، نیروهای دستگاه، تجهیزات عمومی یا ظرفیت شهرداری و دهیاری برای تبلیغات انتخاباتی می‌تواند برای داوطلب و اشخاص دخیل، مسئولیت ایجاد کند.

تبلیغات مجازی و مسئولیت ستادها

با توجه به مواد ۹۷ تا ۹۹ قانون، تبلیغات رسانه‌ای و مجازی نیز دارای محدودیت است. انتشار مطالب خلاف واقع، تخریب، تهدید، محتوای جعلی و انتساب مطالب نادرست به رقبا می‌تواند تخلف یا جرم باشد.

همچنین ستادهای تبلیغاتی حقیقی و مجازی باید در چارچوب قانون فعالیت کنند و نامزد و مسئولان ستاد نسبت به اقدامات انجام‌شده در ستاد مسئولیت دارند. بنابراین تبلیغات در فضای مجازی نیز باید با احتیاط انجام شود. تصور اینکه تخلف در شبکه‌های اجتماعی قابل پیگیری نیست، اشتباه است.

نکات مهم برای داوطلبان انتخابات شوراها

داوطلبان قبل از ثبت‌نام باید شرایط ماده ۳۷، ممنوعیت‌ها و لزوم استعفای ماده ۴۱، محرومیت‌های ماده ۴۲ و ممنوعیت ثبت‌نام هم‌زمان در چند حوزه را بررسی کنند. در مرحله ثبت‌نام نیز باید مدارک را کامل بارگذاری کرده و شناسه رهگیری دریافت کنند.

اگر داوطلب رد صلاحیت شود، باید فوراً دلیل رد صلاحیت، مرجع اعلام‌کننده و مهلت اعتراض را بررسی کند؛ زیرا در بسیاری از موارد، مهلت اعتراض فقط چهار روز است.

در مرحله تبلیغات نیز باید از تبلیغات زود هنگام، تخریب رقبا، خرید رأی، استفاده از امکانات عمومی، وعده‌های خارج از اختیار شورا و انتشار مطالب خلاف واقع خودداری شود.

این مقاله بر اساس قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران و دهیاران، با اصلاحات و الحاقات تا تاریخ ۱۴۰۳/۱۲/۱۹ تهیه شده است. برای مشاهده متن کامل قانون، به لینک زیر مراجعه فرمایید:

مشاهده متن کامل قانون در سامانه ملی قوانین و مقررات